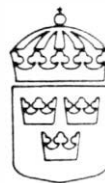

Motion till riksdagen

1989/90:Ub801

av Carl Bildt m.fl. (m)

Skolan och lärarna

Mot.
1989/90
Ub801

Innehåll

1	Sammanfattning	2
2	Bakgrund	2
2	En politik mot bättre vetande	3
3	Moderat politik	4
4	Våra mål	5
5	Ett program för 1990-talet	5
5	Åtgärder på längre sikt	8
8	Kortsiktiga förändringar	9
9	En ny lärarutbildning	10
9.1	En lärarutbildning för kunskap	11
9.2	Förslag	11
10	Åtgärder för att häva lärarbristen	12
11	Hemställan	13

1. Sammanfattning

Svensk utbildning är i kris. Den förmår inte att åstadkomma de resultat som man borde kunna kräva mot bakgrund av de stora resurser som satsas på utbildning.

Sveriges välfärd och våra trygghetssystem bygger på att vi har väl utbildad arbetskraft. Med dagens utbildningsvolym och utbildningsnivå kommer Sverige att fortsätta att halka efter i utvecklingen.

Moderata Samlingspartiets grundsyn i utbildningsfrågor ligger fast. Vi har under åren utförligt analyserat utbildningens problem och givit våra motiv för förändring av skolan och den högre utbildningen. Vi avstår från att upprepa dessa argument. Vi hänvisar i dessa delar till vår partimotion 1988/89:Ub806.

Vi återkommer i föreliggande motion med ett antal förslag av principiell natur. Dessa berör i första hand grundskolan, dess lärare och lärarutbildningen. Den största nyheten är förslag om en förändrad lärarutbildning.

Moderata Samlingspartiet vill skapa en skola där alla elever får goda kunskaper och färdigheter. För detta krävs lärare som själva har goda kunskaper. Allt tyder på att dagens lärarutbildning inte kommer att kunna leva upp till detta krav. Den nuvarande lärarutbildningen bör läggas om så att inslagen av ämnesstudier ökar.

Vi föreslår därför att det skapas en ny – på ämnesstudier grundad – lärarutbildning och anvisar för detta ändamål 30 milj. kr.

Vi föreslår vidare att ämnesstudier prioriteras i lärarnas fortbildning och anslår för detta ändamål 100 milj. kr. utöver regeringens förslag. Sammanlagt föreslår vi att över 500 milj. kr. anslås för ämnesinriktad fortbildning av lärare.

I motionen läggs också förslag om bl.a. följande:

- en ny läroplan med klara mål som sätter kunskaper och färdigheter i centrum
- ett nytt betygssystem som redovisar elevernas kunskaper och som kan börja tillämpas redan 1991
- ökade valmöjligheter och skolstart vid sex års ålder
- ett nytt statsbidragssystem som följer elevens val av skola
- en fristående utvärdering som gör att skolöverstyrelsen och skolbyråkratin inte längre får ansvar för utvärdering av skolarbetets innehåll och hur skolans resurser används.

Debatten om skolan måste gälla kunskaper och kvalitet – inte ”driftsansvar och organisation”.

2. Bakgrund

För tio år sedan fanns anledning att se fram mot en positiv utveckling av skolpolitiken. Grundskolan fick en ny läroplan där baskunskaper och basfärdigheter sattes i centrum och där det klart deklarerades att skolan skall fostra.

Dessvärre bröts denna för eleverna positiva utveckling genom att socialdemokraterna återkom i regeringsställning. Skolpolitiken blev åter ett instru-

ment för samhällsomvandling. Skolans kunskapsförmedlande uppgift trängdes undan av en mängd andra aktiviteter. Detta är ett svek inte bara mot eleverna utan också mot den arbetarrörelse som en gång hade höga ambitioner vad gäller utbildningen.

Socialdemokraternas utbildningspolitik slår särskilt hårt mot de svaga i samhället. 1980-talet blev ett för skolan förlorat decennium som kulminerade i det kaos som socialdemokraterna skapade när de drev igenom kommunaliseringen av lärartjänsterna.

Socialdemokraterna har inte insett att ett litet land som Sverige ohjälpligt hamnar på efterkälken om vi inte förmår fanga upp internationella strömningar och åstadkomma resultat som står sig i den internationella konkurrensen.

Det allmänna måste visa att utbildning lönar sig. Det allmänna måste också respektera att kunskapsförmedling är ett intellektuellt arbete. Arbetsorganisation, arbetsmiljö och resursfördelning måste självfallet anpassas till detta.

På denna punkt visar socialdemokraterna genom den förda politiken en uppenbar nonchalans. Socialdemokraterna har intet lärt när de driver förändringen av skolan vidare mot elevernas, föräldrarnas och lärarnas vilja.

Den socialdemokratiska utbildningspolitiken kommer inte att lyckas. 1990-talet måste inledas med försök att läka såren efter den uppslitande arbetskonflikten i december 1989. För det krävs en annan utbildningspolitik om inte även 1990-talet skall bli ett för eleverna förlorat decennium.

3. En politik mot bättre vetande

Förre landshövdingen, statssekreteraren med mera Per Nyström skildrar i tidningen Tiden (2/87) det råd han gav Tage Erlander då denne tillträdde posten som ecklesiastikminister 1945:

Mitt råd till Erlander var att genom delreformer söka bryta sönder det massiva komplexet och att skapa kaos i skolsystemet, en förutsättning för att det skulle bli tillgängligt för nya idéer. Erlander, som var praktisk och såg vad som var praktikabelt, bestämde sig snabbt:

– Jag kommer aldrig att hinna med en banbrytande skolreform. Jag kommer att ta itu med universiteten. Där kan jag hinna göra nytta.

Så kallade universitetsreformer har därefter avlöst varandra med jämna mellanrum. Kulmen nåddes när den så kallade höskolereformen sjosattes på 1970-talet. Det är en förskönande omskrivning att tala om krisproblem inom den högre utbildning som nu förmedlas som ett resultat av socialdemokratiskt "reformarbete".

Det Erlander aldrig påbörjade på skolans område är Göran Persson nu på god väg att genomföra. Efter många år av trixande med skolpolitiken har socialdemokraterna i slutet på 1980-talet tagit några raska grepp som i ett slag skapat kaos inom skolväsendet.

Genom en uppslitande konflikt stängdes hundratusentals elever ute från sina skolor. Lärarnas ilska över hur de behandlas kom i öppen dag. Den skada Göran Persson på mycket kort tid åstadkom kommer det att ta år att reparera.

För socialdemokraterna är formen viktigare än kunskaper och individuell utveckling. Socialdemokraterna prioriterar:

- kollektivet i stället för personlig utveckling
- en förment jämlikhet i stället för valmöjligheter
- orientering i stället för kunskaper
- aktiviteter i stället för studier
- arbetsformer i stället för arbete

En socialdemokratiskt styrd skola kommer därför aldrig att nå ett fullgott resultat om man ser till den enskilde elevens intressen.

För lärarnas del innebär socialdemokraternas prioritering att vistelse i skolan är viktigare än rimliga arbetsmöjligheter och väl förberedda lektioner.

Gång på gång visas att skolan inte når de mål som även socialdemokraterna säger sig vilja främja. Det är inte lärarnas eller elevernas fel. Det grundläggande felet är att socialdemokraterna ser skolan som ett redskap för förändring av samhället. Skolan är för dem ett instrument för främjande av olika särintressen.

Sammantaget leder den förda politiken till att många elever inte får de kunskaper och de möjligheter till utveckling som skolan borde förse dem med. Det är ett monumentalt misslyckande för den skola som är världens mest påkostade.

4. Moderat politik

Moderata samlingspartiet sätter den enskilde elevens utveckling i centrum. Vi vill att arbetet i skolan skall organiseras utifrån det övergripande målet att ge varje enskild elev så goda kunskaper och färdigheter som över huvud taget kan åstadkommas.

Ett ofta anförd mål för utbildningspolitiken är att den skall ge en likvärdig utbildning utan att detta begrepp preciseras. I socialdemokratisk version tycks likvärdigheten avse likriktning av såväl organisation som utbildningsinnehåll.

Vi anser att likvärdighet skall syfta till att varje elev skall få det stöd som gör att han eller hon kan utvecklas optimalt utifrån sina personliga förutsättningar. Skolan och utbildningen skall anpassas efter eleven – inte tvärtom. Elever och föräldrar måste ha möjlighet att påverka utbildningen både genom val av skola, såväl inom som utanför den allmänna skolan, och genom att välja inriktning på studierna.

Om möjligheten att välja skall ha ett reellt innehåll måste statens och kommunernas bidrag till skolan vara så utformade att de följer eleven till den skola denne väljer.

I en skola som värderar kunskap måste eleverna få betyg. Vi föreslår därför att ett betygssystem som redovisar elevernas kunskaper och färdigheter snarast införs.

I en decentraliserad skola där möjligheterna att välja ökar är det angeläget att både prestationer och skolans sätt att fungera utvärderas. Vi förordar därför att det skapas en från skolmyndigheterna fristående organisation för utvärdering.

All utbildning vilar på förutsättningen att det finns kunniga och engagerade lärare. Allt pekar på att Sverige under 1990-talet kommer att få en ytterst besvärande lärarbrist. Vi föreslår nedan förändrad inriktning och ny organisation av lärarutbildning och fortbildning av lärare.

5. Våra mål

Moderata Samlingspartiet anser att skolans övergripande mål kan sammanfattas i följande två punkter:

- Skolan skall ge alla elever möjlighet att utvecklas optimalt i enlighet med sina förutsättningar.

Hos alla människor finns förutsättningar som rätt utvecklade ger envar möjlighet att leva ett rikt liv.

- Utbildningens kvalitet skall höjas så att den ligger på högsta internationella nivå.

Sverige måste, som ett litet land, tillvarata alla resurser som står till buds. Den viktigaste resursen är människan. Den kunskap, balans och harmoni som en god utbildning bidrar till blir en av samhällets viktigaste tillgångar.

6. Ett program för 1990-talet

Det socialdemokratiska skolexperimentet har nu pågått under alltför lång tid. Det är dags att lägga om politiken för att omdana det svenska skolsystemet. Huvudpunkterna i ett sådant program bör vara följande:

* Klarare mål – ny läroplan

Den nu gällande läroplanen för grundskolan fick när den kom åtskilligt beröm. Den var i jämförelse med tidigare läroplaner mer koncis och entydig.

Erfarenheterna visar emellertid att även den nuvarande läroplanen kan tolkas så att skolans huvuduppgift – att ge alla elever goda kunskaper och färdigheter – inte ses som tillräckligt central. Till detta bidrar den växande byråkrati som ger sina tolkningar av vad skolan skall syssla med. Problemen spås på av alla dem som vill föra in nya moment i undervisningen.

Samhällets utveckling och förändring leder givetvis till att skolan måste ta in nya moment i sitt lärostoff. Men skolan skall också koncentrera sig på det som är viktigt. I dag engageras skolan i alltför mycket som kan ske på annan tid.

Moderata Samlingspartiet anser att läroplanerna bör skrivas om. Skolan skall ha klara mål som sätter kunskaper och färdigheter i centrum. Målen skall formuleras så att skolans uppgift blir tydlig och möjlig att genomföra. Riksdagen bör också klargöra att skolans främsta uppgift, överordnad alla andra, är att förmedla kunskaper och färdigheter.

* Lärarutbildningens innehåll och organisation förändras

Den ojämförligt viktigaste förutsättningen för att kunna bedriva en god utbildning är kunniga och engagerade lärare.

Vi hävdar att goda ämneskunskaper i kombination med goda insikter i pe-

dagogik, metodik och utvecklingspsykologi är grunden för en framgångsrik lärargärning. Goda kunskaper i ämnena ger läraren en trygghet som inte kan ersättas av annan kunskap. Läraren måste alltid vara bäst i klassen.

Vi redovisar nedan våra förslag till en ny lärarutbildning.

* Tidpunkten för skolstarten sänks

Barn är i sexårsåldern nyfikna, vetgiriga och villiga att lära. Detta bör vara vägledande för vad vuxenvärlden erbjuder dem. Rätt avpassad stimulans skall syfta till att varje barns möjligheter utvecklas.

Sverige har en, internationellt sett, sen skolstart. Det är viktigt att ta tillvara den tid i barnens utveckling då de är särskilt motiverade att lära sig läsa, skriva och räkna. Vi föreslår därför att skolstarten sänks till sex års ålder. En tidigare skolstart ger fler elever mer kunskaper.

Barn mognar olika fort. En tidigarelagd skolstart bör därför förenas med möjlighet till flexibilitet. Föräldrar bör ha rätt att uppskjuta skolstarten för sina barn om de bedömer att det passar barnen bättre.

I en särskild kommittémotion om skolstarten utvecklar vi våra motiv och förslag ytterligare.

* Betygen ändras

Betygssystemet skall ändras så att betygen redovisar elevernas kunskaper och färdigheter.

Riksdagen beslöt i slutet av 1989 att regeringen skulle tillsätta en betygsutredning. Av de uppgifter som därefter framkommit står det klart att socialdemokraterna nu gör ytterligare ett försök att tona ner betygens roll. Detta trots att en helt överväldigande majoritet av landets föräldrar uttalat sig för betyg.

I budgetpropositionen anför regeringen sitt missnöje med att den inte lyckas påverka den sociala snedrekryteringen. Regeringen konstaterar att en förändring av sociala mönster kräver inte bara mod och vilja utan även stöd och uppmuntran.

Men regeringen drar inte den givna slutsatsen av sin egen analys. På grund av ideologiska blockeringar vågar regeringen inte säga det för alla så självklara: att betyg ger information och stimulans. Därmed nonchalerar socialdemokraterna dem som särskilt väl behöver stöd för att välja fortsatta studier, bl.a. de som kommer från mindre studiemotiverade hem.

Moderata Samlingspartiet motsätter sig ett fortsatt utredande av betygsfrågan. Vi anser att alla nödvändiga fakta finns att tillgå. Vi kräver att riksdagen snarast beslutar om ett nytt betygssystem som redovisar elevernas kunskaper.

Betyg skall första gången ges vid utgången av lägstadiet. Antalet betygssteg bör vara fler än fem. På grundskolans högstadium skall betyg ges varje termin. Betyg kan användas för urval, men även andra kriterier, såsom intagningsprov och anlagstest, skall kunna förekomma vid antagning till högre studier. Krav på vilka förkunskaper som skall gälla för olika utbildningar skall klart deklarerats. Betyg skall kunna kompletteras.

Detaljerat förslag bör föreläggas riksdagen senast hösten 1990. Ett nytt betygssystem kan därför börja tillämpas från och med hösten 1991.

* Ökad valfrihet

Möjligheterna att i dag välja skola är i praktiken mycket begränsade. I Sverige finns ett fåtal fristående skolor. I den allmänna skolan finns särskilda möjligheter bara på gymnasienivå och främst för den som har fallenhet för musik, idrott eller schack!

Många skulle säkert vilja välja en skola där man satsar på naturstudier, kultur, matematik eller språk. Andra kan föredra en kristen skola eller en Waldorf- eller Montessoriskola. Många skulle tycka det vara praktiskt att kunna välja en skola som ger barn och föräldrar gemensamma resvägar.

Vi anser att elever och föräldrar skall ha en möjlighet att välja skola. Genom valfriheten blir bra skolor efterfrågade, vilket i sin tur skapar ett tryck att förbättra verksamheten på övriga skolor.

Ett fritt val av skola i kombination med ett nytt bidragssystem skulle innebära en stimulans för skolverksamheten som sådan. Det skulle också ta bort den känsla av maktlöshet som många föräldrar känner t.ex. när barnen inte trivs i "sin" skola.

De statliga bidragen för utbildning bör läggas om så att de följer elevernas val av skola. Denna rätt till bidrag skall gälla oavsett om valet är en fristående skola eller ett val av skola inom det offentliga skolsystemet. Den rörliga delen av de kommunala kostnaderna bör också följa elevens val av skola.

Ett sådant system kan skapas med utgångspunkt från de faktiska skolkostnaderna i olika kommuner och kommundelar. Därigenom skapas också bättre möjligheter att ha kvar skolor i glesbygd.

Valfriheten ger i kombination med ett nytt bidragssystem också helt andra förutsättningar för dem som vill driva en fristående skola. Att "öppna eget" ter sig för många i dag som en främmande tanke. Många lärare bär emellertid på visioner om hur de skulle vilja driva en skola – visioner de i dagens system inte har någon chans att förverkliga.

Moderata Samlingspartiet anser att det skulle vara till fördel för både elever och lärare om det fanns fler alternativa skolor.

Elevernas förutsättningar att lyckas i sina studier ökar om de kan välja kurser efter eget intresse. Detta är särskilt viktigt på högstadiet. Valmöjligheter skall inte begränsas till vissa ämnen utan fördjupning skall kunna förekomma även i ämnen i den ordinarie timplanen. Vissa elever borde, genom att välja inslag av självstudier, kunna få bättre möjligheter till individuella studieprogram.

Skolan bör, enligt vår mening, tillsammans med eleven och föräldrarna fortlöpande upprätta enkla studieplaner för varje elev.

* Resurserna finns

Den svenska skolan disponerar utomordentligt stora resurser. Om resultaten av undervisningen låg på samma höga nivå som resurserna skulle svenska elever ha världens bästa kunskaper.

Enligt UNESCO:s statistik ligger Sverige på tätplats vad gäller kostnader för utbildning. Sverige satsade 1986 7,5 procent av sin bruttonationalprodukt på utbildning. Motsvarande andelar var för till exempel Danmark 6,6, Norge 6,7, Finland 5,5, Västtyskland 4,6, Frankrike 5,4 och USA 6,8 procent av BNP.

Antalet elever per vuxen i skolan ligger på en mycket låg nivå. Lärartätheten är också hög i ett internationellt perspektiv. Att personalen inte finner resurserna tillräckliga beror på att en mängd regler förhindrar en effektiv verksamhet. Det gäller att klart ange skolans mål, att minska regleringen och överlåta åt skolans personal att genomföra undervisningen i de former den anser ger de bästa resultaten.

I en kommittémotion rörande vissa budgetfrågor på utbildningsområdet föreslås förändringar som ökar dels resurserna för undervisning, dels skolornas och lärarnas möjligheter att själva besluta över hur resurserna skall användas.

* Fortbildning för kunskap

Vi har ovan konstaterat att goda ämneskunskaper är den viktigaste grunden för lärarens verksamhet. Av detta skäl bör även fortbildningen inriktas på att ge lärarna aktuella och relevanta kunskaper i de ämnen som de undervisar i.

Fortbildningen av lärare måste därför läggas om. Alla lärare bör få erbjudande om att delta i ämnesinriktad fortbildning om sammanlagt minst 20 poäng under en tioårsperiod. Genomgången fortbildning bör också få genomslag vid lönesättningen. Vi anser det självklart att hög kompetens också skall erkännas i en differentierad lönesättning. Mer kunskap och särskilt ansvar skall ge mer lön.

Vi föreslår att anslagen för ämnesinriktad fortbildning höjs med 100 milj. kr. utöver regeringens förslag.

* Skolan skall utvärderas

Det är inte lämpligt att den organisation som ger verksamheten dess förutsättningar också svarar för utvärdering av resultaten.

En fristående organisation för utvärdering av skolan bör därför skapas. Denna utvärdering bör dels gälla skolarbetets innehåll, dels visa om skolans resurser används på ett rationellt sätt.

7. Åtgärder på längre sikt

Enighet råder om att riksdagen skall lägga fast målen för skolan. På längre sikt bör övervägas hur stort det allmännas inflytande över undervisning och skolorganisation därutöver behöver vara. Det saknas i Sverige en debatt om hur långt det allmännas inflytande skall sträcka sig.

I Storbritannien införs nu en central läroplan. En sådan har inte funnits tidigare och nu reses frågor av flera slag: Behövs centrala beslut för att fastställa omfattningen av olika ämnen? Bör staten medverka till att fastställa vad som är nationens historia? Hur många ämnen kan pressas in på en vanlig arbetsvecka?

Enligt vår mening skall riksdagen fatta beslut om skolans mål och huvuduppgifter.

I frågor som dessa förekommer emellertid knappast någon debatt i vårt land. Över huvud taget finns en enligt vår mening märklig intern förnöjsamhet vad gäller den svenska skolan. När det kommer signaler om förändring, som t.ex. den nu pågående försöksverksamheten i gymnasieskolan, rättar

kommunerna snabbt in sig i ledet och tävlar om att få genomföra försöken, trots att förutsättningarna för verksamheten är ytterst oklara.

I Polen kämpar föräldrar och lärare i dessa dagar intensivt för att skapa alternativ till det statliga skolsystemet. Den svenska skoldebatten handlar om ekonomi eller organisation medan frågor om alternativ, innehåll och kvalitet sällan lyfts fram.

Moderata samlingspartiet anser att den svenska debatten nu måste föras över till att galla kunskap och kvalitet i stället för detaljer och organisation.

Från många håll reses krav på att skolan skall engageras i de mest skilda frågor. Det mesta kan påverkas genom utbildning. Men kraven leder till en anhopning av lärostoff och att ytlig orientering ersätter fördjupning och förståelse. Skolans huvuduppgifter bör, enligt vår mening, fastställas centralt. Men vi måste också våga diskutera vad skolan inte skall engageras i.

En verklig decentralisering åstadkommes inte genom att besluten förs från en central till en lokal *politisk* nivå. Inflytandet över skolan måste på sikt föras över till elever, föräldrar och lärare. Då blir alla skolor "alternativa". De kan utveckla sin egen profil. Först då skapas ett genuint engagemang för skolan och för utbildningen.

Möjligheterna att delta i internationellt inriktade studier måste öka. Med den nu ökande rörligheten över gränserna har det blivit ännu viktigare än tidigare att också svensk utbildning bedrivs så att Sverige kan ta emot studerande utifrån. En internationaliserad utbildning skall inte vara förbehållen dem som har råd att resa utomlands.

Den svenska utbildningen måste hålla en kvalitet som ligger på en högklassig internationell nivå. Eftersom Sverige utgör ett litet språkområde är utbildning i främmande språk av stor betydelse. Av samma anledning bör Sverige bättre bemöda sig om att ge invandrare en utbildning som leder till att de genom sina unika språkkunskaper bidrar till att utveckla vårt gemensamma välstånd.

Sällan diskuteras karriärsystemets effekter på utbildningsområdet. Den lärare som är en skicklig pedagog tas som regel raskt bort från uppgiften att undervisa skolelever och inlemmas i stället i den stora skolbyråkratin. I dag gör skolans karriärsystem skickliga pedagoger till projektadministratörer och byråkrater. Skolan behöver ett system som värdesätter duktiga pedagoger så att de blir kvar i läraryrket.

Genom de många riktade bidragen uppstår i skolan en mängd verksamheter som i många fall får positiva effekter för eleverna. Emellertid finns det en risk för att projektinsatser styr bort från det som borde utgöra skolans vardag. Att skapa goda förutsättningar för inläring och att ge eleverna goda kunskaper är, eller borde vara, skolans huvuduppgift.

8. Kortsiktiga förändringar

Genom att utnyttja de möjligheter som redan i dag finns går det att ganska omgående förändra skolsituationen.

Möjlighet finns att redan nu låta barn börja skolan året innan de fyller sju år. Denna möjlighet utnyttjas mycket sällan, trots att skolan borde anpassa sitt arbetssätt till eleverna och inte tvärt om. Några egentliga hinder för en tidigare skolstart med hänvisning till barnets mognad borde inte föreligga.

Möjlighet bör, enligt vår mening, finnas att lokalt besluta om betyg utöver dem som skall ges enligt läroplan. Om lärare och föräldrar är överens om att betyg bör ges vid någon tidigare tidpunkt bör detta kunna ske.

En generös inställning till möjligheten att välja skola skulle omgående kunna leda till en bättre skola och en bättre utbildning för många elever.

9. En ny lärarutbildning

Sverige går åter mot en period av lärarbrist, trots att få saker borde vara så lätta att förutse som det framtida behovet av lärare! Uppemot en tredjedel av dem som under senare tid antagits till lärarutbildning saknar full kompetens. Många kompletterar nu sina gymnasiekurser samtidigt som de deltar i lärarutbildningen. Särskilt svårt är det att få sökande till utbildning med inriktning mot naturvetenskap och matematik.

Flera undersökningar har därtill visat att många lärare är beredda att lämna läraryrket och övergå till annan verksamhet. Om bara en liten del av alla dem som övervägde att lämna yrket under konflikten i slutet av 1989 sätter sina planer i verket blir följderna för skolan och undervisningen mycket allvarliga.

Eleverna har rätt att få en undervisning av god kvalitet. Detta kräver behöriga och välutbildade lärare. Att en sådan självklarhet inte slår igenom i de politiska besluten är en präktig skandal och ett svek mot våra barn och ungdomar.

I dag förmår inte den nya lärarutbildningen att locka tillräckligt många kvalificerade sökande. En orsak kan vara utbildningens konstruktion och bristande information om vilka förkunskaper som krävs.

En annan och mer oroande förklaring är att intresset för läraryrket också speglar hur ungdomar uppfattar samhällets inställning till skola och utbildning. Ett samhälle som anser att utbildning och kompetens är viktigt för nationens framtid experimenterar inte med sina skolor och elever på det sätt som skett i Sverige under snart ett halvsekel.

Skälen till att så få söker till lärarutbildning hänger givetvis samman med den status som läraryrket har och den tillfredsställelse som arbetet kan ge. De unga människor som skall välja yrke har haft mycket goda möjligheter att bilda sig en realistisk uppfattning om lärarbanans för- eller nackdelar under sin egen skoltid.

För närvarande utbildas de första kullarna i en ny grundskollärarutbildning. Moderata Samlingspartiet har konsekvent hävdats att denna utbildning borde ha fått en annan utformning.

Problem uppstår bland annat genom att alla lärare tvingas spänna över alltför många ämnen och årskurser. Genom en långt driven integration av kurserna riskerar ämnena att förlora sin identitet. Vissa kurser är så korta att de inte kan leda till varaktiga kunskaper. Den s.k. didaktiken – som förts in som ett nytt begrepp i utbildningen – kan inte kompensera för brister i kunskap.

Av de uppgifter som nu framkommer bekräftas att vår oro är befogad. Den utbildning som nu är under uppbyggnad kommer inte att ge de blivande lärarna de kunskaper de behöver för att klara arbetet i skolan. Detta kom-

mer att besannas när de nya lärarna har undervisat i några år d.v.s. under senare delen av 1990-talet. Det är enligt vår mening inte möjligt att vänta så länge med en reformering av utbildningen. Det är inte heller en framkomlig väg att nu helt avveckla grundskollärarytbildningen.

Vi föreslår därför att en ny – på ämnesstudier grundad – inriktning av utbildningen skapas för blivande lärare för årskurserna 4–9. Detta leder till att skolan kan tillföras lärare med mer varierad och gedigen utbildningsbakgrund. Det är vår övertygelse att den utbildning som bäst lyckas förse de blivande lärarna med kunskaper också kommer att bli den mest efterfrågade.

Nuvarande lärarutbildning bibehålles med den skillnaden att utbildningen av lärare för årskurserna 4–9 enligt nu gällande system minskar i omfattning. Samtidigt måste alla krafter sättas in för att ge dem som nu genomgår utbildning till grundskollärare sådana ämneskunskaper att de blir rustade att undervisa i framtidens skola.

Det finns skäl att framhålla att de blivande lärarna för årskurserna 1–7 bör få en utbildning som har sin huvudsakliga inriktning mot undervisning på lägstadiet. Tjänstgöring i årskurs 7 bör för dessa lärare endast komma ifråga om de har en fördjupad utbildning i aktuella ämnen.

9.1 En lärarutbildning för kunskap

Våra utgångspunkter för en bra lärarutbildning är följande:

- Kunskapsmålet skall vara prioriterat i skolan.
- All utbildning måste ses i ett internationellt sammanhang, vilket påverkar såväl utbildningens nivå som dess innehåll.
- Lärarna måste vara skickliga pedagoger.
- Läraryrket måste vara attraktivt.

Vi anser att lärarutbildningen måste bedrivas så att de blivande lärarna får den trygghet i sin yrkesutövning som kommer av goda kunskaper.

Goda kunskaper krävs av en lärare som skall kunna utöva sitt yrke med integritet och inte vara bunden till lärobokens framställning. Ämnesstudier ger respekt för kunskap och ökar möjligheterna till självständig analys och kritiskt tänkande.

9.2 Förslag

Vi föreslår att en ny lärarutbildning organiseras efter följande principer:

* Ämneskunskaperna sätts i centrum

För de lärare som skall undervisa från och med fjärde klass skapas en ny inriktning av lärarutbildningen som utgår från den blivande lärarens val av ämnen.

Dessa blivande lärare får således själva välja ämnen efter intresse. Detta leder till att skolan kan ta tillvara olika personers kunskaper och intressen. I detta finns ett engagemang som skolan idag endast till viss del kan ta till vara.

* Krav för lärarbehörighet m.m.

Mot. 1989/90
Ub801

Kraven för en lärare som skall undervisa från och med årskurs 4 med denna utbildningsbakgrund skall sättas till minst 180 poäng sammanlagt. För behörighet att undervisa i svenska och vissa andra ämnen skall krävas minst 60 poäng och minst 40 poäng i annat ämne. Sammanlagt skall krävas ämnesstudier motsvarande 140 poäng. Studier i pedagogik och metodik samt praktik förläggs till utbildningens senare del. Denna skall omfatta 40 poäng.

* Formella förändringar

Den här föreslagna utbildningen kräver för sitt genomförande ett brett utbud av fristående kurser inom den högre utbildningen. Vårt förslag innebär att antalet platser på dessa ökar. Linjesystemet har, enligt vår mening, ingen relevans för de blivande lärarna i denna modell.

Garantiplatser i den avslutande praktisk/pedagogiska utbildningen kan fördelas till en viss andel av de elever som väljer att studera ett antal ämnen för att bli lärare. Samtliga platser bör emellertid inte fördelas i förväg utan utrymme bör även finnas för dem som efter fullgjorda ämnesstudier bestämmer sig för läraryrket att antas till den avslutande praktisk/pedagogiska utbildningen.

Vidare bör övervägas möjligheten att organisera en introduktionsperiod för den som tänker sig in på lärarbanan.

Skolstyrelserna bör lokalt ange vilka ämneskombinationer som krävs för tjänst. Motivet för en reglering skulle vara att förhindra att personer skaffar sig utbildning i udda kombinationer som inte leder till arbete. Det är enligt vår mening inte skäl nog för att behålla den nuvarande centrala regleringen av tjänster. Flertalet blivande lärare torde göra realistiska bedömningar av vad som är gångbar utbildning.

10. Åtgärder för att häva lärarbristen

Prognoser under hösten 1989 visade att det kommer att behövas ca 4 500 nya grundskollärare under 1990-talet, dvs. totalt fler än 40 000. Det i december träffade avtalet om bl.a. förkortade arbetstider kommer att kräva ytterligare 6 000 lärare.

Då lärarutbildningen redan i dag har svårigheter att dra till sig tillräckligt många sökande finns skäl att överväga vilka extraordinära åtgärder som kan vidtas för att eleverna skall undervisas av kompetent personal.

En väg är att – som skolministern föreslår – organisera utbildningar för att fånga upp personer som verkar inom skolan utan formell behörighet. Sådan utbildning får emellertid inte ges av endast formella skäl. Kvalitetskraven måste, enligt vår mening, även här sättas högt.

Vi vill också peka på möjligheterna att locka tillbaka personer som lämnat läraryrket till skolan. Det kan ske genom att erbjuda en adekvat kompletteringsutbildning, en god arbetssituation samt rimlig arbetsvärdering.

Det finns också skäl att överväga om inte personer med annan utbildningsbakgrund skulle kunna göra värdefulla insatser i undervisningen under förutsättning att de får en lämpligt avpassad utbildning i pedagogik och metodik.

Som en förutsättning för all utbildning av lärare måste dock gälla att sådan utbildning måste inriktas på att ge kunskaper utifrån de riktlinjer vi ovan redovisat.

Mot. 1989/90
Ub801

11. Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att skolans främsta uppgift, överordnad alla andra uppgifter, skall vara att förmedla goda kunskaper och färdigheter.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att skolan skall ge varje elev möjlighet att utvecklas optimalt, i enlighet med sina förutsättningar.

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ny läroplan för grundskolan i enlighet med vad i motionen anförts.

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag om en tidigarelagd skolstart i enlighet med vad i motionen anförts.

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag till nytt betygssystem i sådan tid att det kan börja tillämpas fr.o.m. höstterminen 1991 i enlighet med vad i motionen anförts.

6. att riksdagen hos regeringen begär förslag till nytt statsbidragssystem för skolan i enlighet med vad i motionen anförts.

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om frihet i val av skola.

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om större möjligheter för eleverna att påverka studiernas innehåll.

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om minskad reglering av skolans verksamhet.

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ämnesstudier i fortbildningen.

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att den ämnesinriktade fortbildningen för lärare skall uppgå till sammanlagt minst 20 poäng under en tioårsperiod.

12. att riksdagen hos regeringen begär förslag till en fristående organisation för utvärdering i enlighet med vad i motionen anförts.

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att behålla duktiga lärare i yrket.

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tillämpning av bestämmelserna rörande tidigare skolstart.

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att lokalt införa betyg.

16. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ny inriktning av lärarutbildningen i enlighet med vad i motionen anförts.

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att häva lärarbristen.

Mot. 1989/90
Ub801

Stockholm den 18 januari 1990

Carl Bildt (m)

Lars Tobisson (m)

Anders Björck (m)

Rolf Clarkson (m)

Ann-Cathrine Haglund (m)

Gullan Lindblad (m)

Arne Andersson (m)

i Ljung

Ingegerd Troedsson (m)

Görel Bohlin (m)

Rolf Dahlberg (m)

Gunnar Hökmark (m)

Bo Lundgren (m)

Sonja Rembo (m)

